

Kano ve Rafting Antrenörlerinin Genel Öz-Yeterlik ve Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Eğilimlerinin İncelenmesi

ÖZ

Bu araştırma Türkiye'de aktif olarak antrenörlük yapan kano ve rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ve genel öz-yeterlik durumlarının incelenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemi 2023 yılı antrenörlük vizelerine sahip olan kano ve rafting antrenörlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya, yaş ortalaması 34.70 yaş (Ss: 9.37) ve antrenörlük yılı ortalaması 6.46 yıl (Ss: 4.91) olan toplam 95 kano ve rafting antrenörü katılmıştır. Bu çalışmada, Sherer ve ark. (1982) tarafından geliştirilen, Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Genel Öz Yeterlilik Ölçeği ile Boardley ve Kavussanu (2008) tarafından geliştirilen, Gürpınar (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Bulguların analizinde değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi, ikili grupların karşılaştırılmasında ise t-testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, kano ve rafting antrenörlerinin hem ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları hem de genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı, kano antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu, rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında negatif yönlü yüksek şiddette anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, kano ve rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik ölçeği puanlarının yüksek olduğu sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimi ölçeği puanlarının da düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kano, rafting, öz-yeterlik, ahlaktan uzaklaşma

Investigation of Canoe and Rafting Trainers' General Self-Efficacy and Distancing Tendency in Sports

ABSTRACT

This research is a descriptive study conducted to examine the general self-efficacy of canoe and rafting trainers who are actively coaching in Turkey. The sample of there search consists of canoe and rafting trainers who have coaching visas for 2023. A total of 95 canoe and rafting trainers with an average age of 34.70 (Sd: 9.37) and an average coaching year of 6.46 years (Sd: 4.91) participated in the research. In this study, Sherer et al. The General Self-Efficacy Scale developed by Yıldırım and İlhan (2010) and adapted to Turkish by Yıldırım and İlhan (2010), and the Short Form of the Scale of Disloyalty in Sports, developed by Boardley and Kavussanu, (2008) and adapted into Turkish by Gürpınar, (2015) were used. In the analysis of the findings, Pearson correlation analysis was used to examine the relationships between the variables, and the t-test was used to compare the paired groups. According to the research findings, there is no significant difference between canoe and rafting trainers' moral distancing scales cores and general self-efficacy scale scores, there is a negative relationship between canoe trainers' sports immorality scales cores and general self-efficacy scales cores. It was concluded that there is a negative and high-intensity significant relationship between the scores of the disobedience in sports scale and the general self-efficacy scale scores. As a result, it was revealed that the general self-efficacy scale scores of canoeing and rafting trainers were high, and the scores of the disobedience tendency scale in sports were also low.

Keywords: Canoe, rafting, self-efficacy, distraction

GİRİŞ

Doğal su kaynaklarında yapılan heyecan verici bir macera sporu olan rafting, nehirlerin akıntısını kullanarak yüksek hızlarda ilerlemeyi içeren ve genellikle birden fazla kişinin yer aldığı raft adlı botlarla yapılan bir takım sporudur¹. Durgunsu kano ise sakin veya yavaş akan sular için tasarlanmış bir spor dalıdır. Bu spor dalı genellikle göl, gölet veya nehir gibi sularda, temel olarak tek kişilik, iki kişilik ya da dört kişilik kano tekneleri kullanılarak yapılır. Kano yarışmaları genellikle sıralama sistemiyle yapılır ve en hızlı süreyi elde eden yarışmacılar birincilik ödülünü kazanır. Her iki branş da hem rekreasyonel aktivite hem de bir yarışma sporu olarak popülerdir²⁻³. Türkiye'de ise bu iki branş, "Türkiye Kano Federasyonu" bünyesinde faaliyetlerini yürütmektedir⁴.

Kano ve rafting, kuvvet, teknik beceri, fiziksel uygunluk, psikolojik faktörler ve yarışma stratejileri gibi çeşitli etkenlerin bir araya geldiği oldukça rekabetçi spor branşlarıdır. Bu spor dallarında yarış kazanmak için sporcuların güçlü bir fiziksel yapının yanı sıra uygun teknik bilgi ve becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, zihinsel dayanıklılık, motivasyon, odaklanma ve stres yönetimi gibi psikolojik faktörlerin de önemi büyüktür. Bununla birlikte, etkili yarışma stratejileri belirlemek ve rakiplerle rekabet etmek de başarıyı etkileyen unsurlardır. Kano ve rafting branşlarında sporcuların bu farklı etkenleri dikkate alarak performanslarını optimize etmeleri önemlidir⁵⁻⁶. Ayrıca, bu branşlarda antrenörlerin öz-yeterliklerinin de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Antrenör öz-yeterliliği; antrenörlerin profesyonel yeteneklerine ve kapasitelerine dair inançlarını, sporcularının öğrenme ve performansları üzerinde ne ölçüde etkide bulunabilecekleri konusunu ifade etmektedir⁷. Horn (2002)⁸ antrenör öz yeterliğinin, sporcular üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu belirtmiştir.

Öz-yeterlik, literatürde "algılanan öz-yeterlik" olarak da adlandırılan bir kavramdır ve bireyin belirli bir alanda veya durumda başarılı olacağına dair güçlü bir inancı ifade etmektedir. Bu algı, bireyin kendi yeteneklerine, bilgi ve becerilerine olan güvenini yansıtmakta ve performansı etkileyen bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bu kavram, bir kişinin başarılı olma olasılığına dair inancını artırarak motivasyonu ve performansı arttırabilir. Kişinin başarılı olabilmek için kendi yetkinliği hakkındaki düşünceleri Bandura'nın öne sürdüğü sosyal öğrenme kuramında öz-yeterlik olarak ifade edilmektedir. Öz-yeterlik, kişinin yetenekleri, tecrübesi ve öğrenme geçmişiyle de yakından ilişkilidir⁹. Antrenörlerin başarılı olabilmeleri için birden fazla görevi gerçekleştirmeleri gerektiği bildirilmektedir. Bundan dolayı antrenörlerde bulunması gereken öz-yeterlik becerileri de önemli olmaktadır¹⁰. Genellikle antrenörlerin amacı, sporcularının performansını olumlu yönde geliştirmektir⁷. Ayrıca, sporcuların her türlü sorununu çözmek, motive etmek, güvenlerini kazanmak, takım dinamiklerini yönetmek, sakatlık durumunda müdahale etmek, yeni taktikler geliştirmek gibi birçok alanda uzman olmaları beklenir. Antrenörler tüm bu durumları idare edebilmeleri için birtakım yeterliklere sahip olmalıdırlar¹¹. Rafting ve kano antrenörlerinin öz-yeterlikleri, sporcuları güvenli bir şekilde yönlendirmek ve doğal ortamlarda tehlikeleri önlemek için kritik önem taşır. Antrenörler, işleri gereği çoğu zaman yüksek stres altında çalışırlar ve doğal ortamlarda karşılaşılabilecekleri çeşitli risklerle başa çıkmak zorundadırlar. Rafting ve kano antrenörlerinin öz-yeterlikleri, sporculara yönelik uygun ve etkili antrenman programları tasarlamada, sporcuların teknik becerilerinin geliştirilmesinde, yarışma stratejilerinin oluşturulmasında ve takım yönetiminde kendilerine güven duymalarıyla

ilişkilendirilir. Bu nedenle, bu antrenörlerin geniş bir yelpazede öz-yeterliklere sahip olmaları beklenmektedir¹².

Antrenörlerin davranışını etkileyen bir diğer faktör de sporda ahlaktan uzaklaşmadır. Bu kavram Bandura (2002)¹³ tarafından ortaya atılmıştır. Sporda ahlaktan uzaklaşma, spor etiğine aykırı davranışları ifade eder ve bu davranışlar genellikle haksız rekabet, doping, şiddet, cinsiyet ayrımcılığı ve diğer suistimal biçimlerini içerebilir¹³. Antrenör ve sporcuların gösterdiği davranışlar birbirlerini çeşitli şekillerde etkileyebilir. Antrenör, taraftar, idareciler ya da spordaki diğer faktörler sporcuları ahlak dışı davranma eğilimine yöneltebilir¹⁴. Sporcuların olumlu ya da olumsuz davranışlarını değerlendirecek ve etkileyecek en önemli etkenin sporcularla sürekli etkileşim içerisinde bulunan antrenörler olduğu söylenebilir¹⁵. Aynı zamanda antrenörün sporcularıyla olan diyalogu, takımda üstlendiği liderlik tarzı ve antrenörlük yaparken kullandığı yöntemler sporcuların davranış şekillerini etkileyebilir¹⁶. Bundan dolayı antrenörlerin ortaya koyacağı davranışların etik değerlerle uyumlu olması gerekmektedir¹⁷. Certel ve ark. (2018)¹⁸ antrenörlerin kendileri hakkında etik ilkelere uygun davrandıkları yönünde görüşlerinin olduğunu fakat sporcuların antrenörlerinin etik ilkelere uygun davranmadıkları yönünde görüşe sahip olduklarını bildirmişlerdir. Dolayısıyla antrenörlerin sporculara örnek olmakla yükümlü oldukları için spor etiği konusunda da sorumlulukları olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda, Türkiye'de antrenörlük yapan kano ve rafting antrenörlerinin öz-yeterlik düzeylerini ve ahlaktan uzaklaşma eğilimlerini ortaya koymak bu araştırmanın amacıdır. Dolayısıyla bu araştırmanın, antrenörlerin öz yeterliklerini değerlendirmek ve geliştirmek, etik değerlere uygun davranışları teşvik etmek ve sporda ahlaki değerleri korumak için rehberlik edebilecek önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Modeli

Bu araştırma Türkiye'de aktif olarak antrenörlük yapan kano ve rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ve genel öz-yeterlik durumlarının incelenmesi amacıyla yapılan ilişkiyel tarama deseninin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. İlişkiyel tarama modeli, belirli bir durumda en az iki değişken arasında ortak bir değişimin varlığını ve varsa bu değişimin düzeyini belirlemek için kullanılan bir araştırma modelidir¹⁹⁻²⁰.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye'de aktif olarak antrenörlük yapan kano ve rafting antrenörleridir. Örneklemi ise 2023 yılı antrenörlük vizelerine sahip kano ve rafting antrenörlerinden oluşmaktadır. Türkiye Kano Federasyonuna bağlı 459 antrenör bulunmaktadır. 2023 yılı antrenörlük akreditasyonu yapan antrenör sayısı ise 95'tir². Dolayısıyla örneklem seçiminde evren büyüklüğünü örneklem büyüklüğüne böldüğümüzde örneklem aralığının 1/4.8 olduğu ve evreni temsil etmesi açısından yeterli olduğu görülmektedir. Araştırmaya, yaş ortalaması 34.70 yaş (Ss: 9.37) ve antrenörlük yılı ortalaması 6.46 yıl (Ss: 4.91) olan toplam 95 kano ve rafting antrenörü katılmıştır. Katılımcıların 9'u kadın 86'sı erkektir. Araştırmada, bir örnekleme tekniği olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların, erişilebilirlik ve araştırmacıya yakınlık açısından avantajlı olması nedeniyle seçilmiştir²¹. Kolayda örneklemede veriler, ana kütlede en basit, çabuk ve ekonomik bir şekilde elde edilir²². Araştırmaya katılım, Helsinki Deklarasyonu gerekliliklerine uygun olarak

gerçekleştirilmiş olup, katılım prosedürlerinin doğru şekilde yerine getirilebilmesi için gönüllük esasına dayanan bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu süreçte, katılımcılar bilgilendirilmiş onam formları aracılığıyla detaylı bir şekilde bilgilendirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Genel Öz Yeterlilik Ölçeği

Ölçek ilk olarak Sherer ve ark. (1982)²³ tarafından 23 madde olacak şekilde geliştirilmiştir. Ölçek daha sonra Sherer ve Adams (1983)²⁴ tarafından revize edilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Yıldırım ve İlhan (2010)²⁵ tarafından yapılmıştır. Uyarlanan bu ölçek 17 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, ölçek maddelerini değerlendirirken "Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Bazen (3), Sıklıkla (4), Her zaman (5)" seçeneklerinden yararlanmışlardır. Ölçek toplam puanı, 17 ile 85 aralığında değişmekte ve ölçekten alınan puanın artması, öz yeterlilik inancının arttığını ifade etmektedir. Bu nedenle, daha yüksek puanlar, katılımcının öz yeterlik konusunda daha güçlü bir inanca sahip olduğunu yansıtmaktadır. Araştırmamızda ölçeğin cronbach alfa skoru 0.82 olarak hesaplanmıştır.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Kısa Formu

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma ölçeği, Boardley ve Kavussanu (2008)²⁶ tarafından geliştirilmiştir. Ölçeği, Gürpınar (2015)²⁷ Türkçeye uyarlamıştır. Bu ölçek, 8 maddeden oluşan tek boyutlu ve 7'lilikert tipi ölçektir. Ölçekte yer alan tüm maddeler olumsuz anlamlar içermektedir. Yüksek skorlar elde edilmesi, katılımcıların ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, katılımcıların ahlaki değerlere olan bağlılığının düşük olduğunu ve ahlaki davranışlardan sapma olasılıklarının arttığını işaret etmektedir²⁷. Araştırmamızda ölçeğin Cronbach Alfa skoru 0.72 olarak hesaplanmıştır.

Prosedür

Araştırma öncesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulu tarafından E-18457941-050.99-80615 numaralı ve 05.02.2023 tarihli "etik kurul onayı" alınmıştır. Bu onay, araştırmanın etik ilkeler doğrultusunda gerçekleştirileceğini ve katılımcı haklarının korunmasını sağlayacağını temin etmektedir. Araştırmaya katılımcılar gönüllü olarak katılmışlardır ve ölçekleri doldurmak için herhangi bir baskı yapılmamıştır. Katılımcıların, ölçekleri isimsiz bir şekilde ve gizlilik garantisi ile doldurmaları sağlanmıştır. Ölçekler üzerine de isimlerini yazmamışlardır. Ölçekler antrenör seminerinde uygulanmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce tüm katılımcılara araştırmanın amaçları hakkında araştırmacılar tarafından bilgi verilmiştir. Katılımcılar ölçekleri yaklaşık 10 dakikada tamamlamıştır.

İstatiksel Analiz

Verilerin normal dağılım özellikleri, analizler öncesinde Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk testleri kullanılarak değerlendirilmiş ve verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk Testi Sonuçları

			Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
			İstatistik	df	p	İstatistik	df	p
Sporda	Ahlaktan	Uzaklaşma	,087	95	,071	,973	95	,050
Ölçeği								
Genel Öz Yeterlilik Ölçeği			,062	95	,069	,982	95	,115

Dağılımlar normal olduğu için bulguların analizinde değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi, ikili grupların karşılaştırılmasında ise t-testi kullanılmıştır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 alınmıştır. Bu analizlerin yapılabilmesi için IBM SPSS Statistics 19 programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada katılımcıların %86.3'ü (n=82) erkek, %13.7'si (n=13) kadındır. Katılımcıların %56.8'i (n=54) kano branşında, %43.2'si (n=41) rafting branşında antrenörlük yapmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Antrenörlük Branşları Değişkenine Göre Ahlaktan Uzaklaşma Puanlarına Yönelik T-Testi Analizi

Değişkenler	Grup	N	Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği			
			\bar{x}	SS	t	p
Branş	Kano	54	20,96	6,10	,069	,943
	Rafting	41	21,07	8,82		

Tablo 2 incelendiğinde kano ve rafting antrenörlerinin ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, ($p > .05$). Kano antrenörlerinin ahlaktan uzaklaşma ölçeği ortalama puanları 20.96, rafting antrenörleri ortalama puanları 21.07 olarak bulunmuştur. Bu bulgu kano ve rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Antrenörlük Branşları Değişkenine Göre Genel Öz-Yeterlik Ölçeği Puanlarına Yönelik T-Testi Analizi

Değişkenler	Grup	N	Genel Öz-Yeterlik Ölçeği			
			\bar{x}	SS	t	p
Branş	Kano	54	73,00	6,27	,681	,478
	Rafting	41	74,09	8,74		

Tablo 3 incelendiğinde kano ve rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlilik ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir, ($p > .05$). Kano antrenörlerinin genel öz-yeterlilik ölçeği puanları 73.00, rafting antrenörlerinin de 74.09 bulunmuştur. Bu bulgu kano antrenörleri ile rafting antrenörleri arasında genel öz-yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir.

Tablo 4. Kano Antrenörlerinin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Eğilimleri ile Genel Öz-Yeterlik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Genel Öz-Yeterlik Toplam Puanları	
	r	-,402*
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Toplam Puan	p	,017
	n	54

Tablo 4 incelendiğinde kano antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlilik ölçeği puanları arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir, ($r = -.402$, $p < .05$). Buna göre kano antrenörlerinin genel öz-yeterlilik düzeyi arttıkça sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin de azaldığı söylenebilir.

Tablo 5. Rafting Antrenörlerinin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Eğilimleri ile Genel Öz-Yeterlik Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Genel Öz-Yeterlik Toplam Puanları	
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği Toplam Puan	r	-,634**
	p	,000
	n	41

Tablo 5 incelendiğinde rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında negatif yönlü yüksek şiddette anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir, ($r=-.634$, $p<.01$). Buna göre rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik düzeyi arttıkça sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin de azaldığı söylenebilir.

TARTIŞMA

Türkiye’de aktif olarak görev yapan kano ve rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik düzeylerini ve ahlaktan uzaklaşma eğilimlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada, kano ve rafting antrenörlerinin hem ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları hem de genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucu bulunmuştur. Ayrıca hem kano hem de rafting antrenörlerinin ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin düşük olduğu, genel öz-yeterlik puanlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde antrenörlerin öz-yeterlilik düzeylerine dair yapılan çalışmalar, tecrübeli, programlı ve sürekli kendini geliştiren antrenörlerin genellikle yüksek bir öz-yeterlilik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir^{10,28-30}. Güzel ve ark. (2013)³¹ futbol antrenörlerinin bilgi birikimleri ve mesleki donanımlarının sporcular üzerinde olumlu etkisinin olduğunu bildirmişlerdir. Ulusal literatür incelendiğinde kano ve rafting antrenörleri ile ilgili az sayıda araştırma olduğu söylenebilir. Türkiye’de aktif olarak görev yapan kano antrenörlerine yönelik yapılan bir çalışmada da kano antrenörlerinin antrenörlük kademeleri arttıkça algılanan öz-yeterlilik düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır³². Özşarı ve Altın (2021)³³ tarafından gerçekleştirilen çalışmada, takım sporu antrenörleri ile bireysel spor antrenörleri arasındaki öz-yeterlilik farkları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, takım sporu antrenörleri, bireysel sporlarda görev yapan antrenörlere kıyasla daha yüksek bir özgüven düzeyine sahiptir. Bununla birlikte, bireysel spor antrenörlerinin, takım sporu antrenörlerine göre daha yüksek bir öz yeterlilik algısı olduğu bildirilmiştir. Bu bulgular, antrenörlerin farklı spor türlerine bağlı olarak kendilerine güven ve öz-yeterlilik düzeylerinde farklılıklar olduğunu göstermektedir Kano ve rafting branşlarının hem bireysel hem de takım sporu olduğu göz önüne alındığında bizim çalışmamızda da hem rafting hem de kano antrenörlerinin öz-yeterlilik düzeylerinin önceki araştırmalara paralel olarak yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırma kapsamında kano antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu, rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları ile genel öz-yeterlik ölçeği puanları arasında negatif yönlü yüksek şiddette anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha önceki araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de aktif olarak görev yapan kano ve rafting antrenörlerinin sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerini inceleyen araştırmanın olmadığı, antrenörler üzerinde ise çok az sayıda araştırmaların

olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde antrenörlerin etik davranışları ile ilgili yapılan araştırmaların genellikle sporcu bakış açısı ile incelendiği görülmektedir. Certel ve ark. (2018)³⁴ tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 144 antrenör ve 229 sporcuyla yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, antrenörlerin kendilerini daha etik olarak nitelendirdikleri, ancak sporcuların antrenörlerini etik açıdan yeterli bulmadıkları bildirilmiştir. Güvendi ve Işım (2019)³⁵ tarafından yapılan araştırmada ise, 305 sporcunun katıldığı çalışmada, sporcularda algılanan etik olmayan davranış düzeyi arttıkça, ahlaktan uzaklaşma düzeyinin de arttığı belirtilmiştir. Karakoç ve ark. (2011)³⁶ tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, 54 judo sporcusuyla yapılan çalışmada, sporcuların algılarına göre antrenörlerin genel olarak etik kurallara uygun davrandıkları tespit edilmiştir. Bu bulgular, antrenör-sporcu ilişkisinde etik değerlerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca antrenörlerin sporcularıyla olan ilişkileri sporcuların sportmenlik duygularını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir³⁷. Bu bakımdan antrenörlerin özellikleri önem kazanmaktadır. Bu araştırmalara paralel olarak bizim araştırmamızda da kano ve rafting antrenörlerinin, kendi bakış açılarına göre sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerini düşük olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Kano ve rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik ölçeği puanları ile sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemesi, her iki spor branşının daha çok rekreasyonel amaçlarla tercih edilmesi, doğal ortamlarda gerçekleştirilmesi ve diğer sporlara göre baskı ortamının daha az olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Sonuç olarak bu araştırmada, kano ve rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik düzeyleri arasında anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur. Ayrıca hem kano hem de rafting antrenörlerinin genel öz-yeterlik düzeyleri arttıkça sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin de düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, genel öz-yeterlik düzeyinin yüksek olmasının sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu çalışma, yalnızca 2023 yılında akreditasyon almış kano ve rafting antrenörlerini içermesi nedeniyle sınırlı bir örnekleme dayanmaktadır. Ayrıca, ulusal literatürde kano ve rafting antrenörlerinin öz-yeterlik ve sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimlerinin aynı anda araştırıldığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum, bu iki kavramın antrenörler üzerinde ayrı ayrı incelendiği çalışmaların sınırlı olması nedeniyle sonuçların yorumlanmasını zorlaştıran bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, bu çalışmanın sonuçlarının yorumlanması sırasında bu sınırlılıkların göz önünde bulundurulması önemlidir. Gelecekteki araştırmaların, bu alanda yapılan çalışmaların sayısını artırması ve farklı yöntemler kullanarak daha kapsamlı araştırmalar gerçekleştirilmesi önerilebilir. Bu şekilde, kano ve rafting antrenörlerinin öz-yeterlik ve sporda ahlaktan uzaklaşma eğilimleri arasındaki ilişki daha detaylı bir şekilde incelenebilir. Ayrıca, benzer araştırmaların farklı spor branşları ve örneklemeler üzerinde yapılmasıyla elde edilen bulguların genelleştirilebilirliği artırılabilir. Bu çalışmanın, gelecekteki araştırmalara temel oluşturacağı ve bu alandaki bilgi birikimini ilerleteceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Ayar H., Yaman S. (2023). *Rekreasyonel rafting*. 1. Baskı. Efe Akademi Yayınları. İstanbul.
2. Ferrero F. (2002). *Canoe and kayak handbook*. Pesda Press. Great Britain.
3. Demir A. (2021). *Durgunsu kano kayak sporunun temelleri*. 3. Baskı. Pegem Akademi. Ankara.
4. Türkaf. (2023). Branşlar. <https://kano.gov.tr/branslar>. [Erişim tarihi: 12.04.2023].
5. Diafas V., Dimakopoulou E., Diamanti V., Zelioti D., Kaloupsis S. (2011). Anthropometric characteristics and somatotype of Greek male and female flatwater kayak athletes. *Biomedical Human Kinetics*. 3(2011), 111-114.
6. Beckman E., Whaley JE., Kim YK. (2017). Motivations and experiences of whitewater rafting tourists on the Ocoee River, USA. *International Journal of Tourism Research*. 19(2), 257-267.
7. Feltz DL., Chase MA., Moritz SE., Sullivan PJ. (1999). A conceptual model of coaching efficacy: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of Educational Psychology*. 91(4), 765-776.
8. Horn TS. (2002). Coaching effectiveness in the sport domain. İçinde: Horn TS. (Editör) *Advances in sport psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics.
9. Bandura A. (1990). Perceived self-efficacy in the exercise of personal agency. *Journal of Applied Sport Psychology*. 2(2), 128-163.
10. Koçak VÇ., Güven Ö. (2018). Voleybol antrenörü mesleki öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor metre*. 16(2), 162-177.
11. Amman T., İkizler HC., Karagözoğlu C. (2000). *Sporda sosyal bilimler*. 1. Baskı. Alfa yayınları. Ankara.
12. Paxton TS. (1998). Self-efficacy and outdoor adventure programs: A quantitative and qualitative analyses. Master's thesis. University of Minnesota. Minnesota.
13. Bandura A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*. 31, 101-119.
14. Yücel AS., Atalay A., Gürkan A. (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 68-90.
15. Smith AC., Stewart B., Oliver-Bennetts S., McDonald S., Ingerson L., Anderson, A., Dickson G., Emery P., Graetz F. (2010). Contextual influences and athlete attitudes to drugs in sport. *Sport Management Review*. 13(3), 181-197.
16. Sarı İ., Deryahanoğlu G. (2019). Sporcularda ahlaktan uzaklaşmanın güdüsel iklim ve sporcuların önem verdikleri özellikler ile ilişkisi. *Spor metre*. 17(4), 91-104.
17. Tuncel SD., Büyüköztürk Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *Spor metre*. 7(4), 159-168.
18. Certel Z., Alkış A., Gürpınar B. (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*. 8(2), 223-231.
19. Fraenkel JR., Wallen NE. (2000). *How to design and evaluate research in education*. Boston: McGraw Hill.
20. Karasar N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
21. Bryman A. (2016). *Social research methods*. 5. Basım. Oxford University Press. Oxford.
22. Haşiloğlu SB., Baran T., Aydın O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: Kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*. 1, 19-28.

23. Sherer M., Maddux JE., Mercandante B., Prentice-Dunn S., Jacobs B., Rogers, RW. (1982). The self-efficacy scale: Construction and validation. *Psychological Reports*. 51(2), 663-671.
24. Sherer M., Adams CH. (1983). Construct validation of the self-efficacy scale. *Psychological Reports*. 53(3), 899-902.
25. Yıldırım F., İlhan İÖ. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 21(4), 301-308.
26. Boardley ID., Kavussanu M. (2008). The moral disengagement in sport scale-short. *Journal of Sports Sciences*. 26(14), 1507-1517.
27. Gürpınar B. (2015). Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği kısa formunun Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spormetre*. 13(1), 57-64.
28. Ermiş E., Satıcı A., Bostancı Ö., İmamoğlu O., Taşmektepligil MY. (2019). Tenis antrenörleri yeterlilik düzeyinin araştırılması. *OPUS International Journal of Society Researches*. 14(20), 1211-1227.
29. Dumangöz PD., Sanlav R. (2021). Voleybol antrenörlerinin mesleki öz yeterlik düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 4(2), 251-264.
30. Sağlam C., Çeviker A. (2022). Antrenörlerin öz yeterlilik ve antrenörlüğe yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 11(2), 662-676.
31. Güzel P., Onağ ZG., Özbey S. (2013). Futbol antrenörlerinin görüşlerine göre, takım başarısını etkileyen faktörler: Nitel bir araştırma. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*. 4(2), 125-145.
32. Demir A., Kabakçı AC. (2020). Kano antrenörlerinin psikolojik sağlamlıkları, algılanan öz-yeterlikleri ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi*. 2(1), 21-28.
33. Özsarı A., Altın M. (2021). Öz yeterlik ve stresle başa çıkma (bireysel ve takım sporları antrenörleri araştırması). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 15(3), 399-411.
34. Certel Z., Alkış A., Gürpınar B. (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*. 8(2), 223-231.
35. Güvendi B., Işım AT. (2019). Moral disengagement level of team athletes depending on unethical behaviors they perceived from their coaches. *Journal of Education and Learning*. 8(4), 83-92.
36. Karakoç Ö., Yüksek S., Aydın D., Yetiş Ü., Baydil B. (2011). Milli takım düzeyindeki erkek judocuların kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(1), 321-332.
37. Güllü S., Yıldız SM., Saydam H. (2021) Boksörlerin antrenör-sporcu ilişkisinin sportmenlik yönelimlerine (fair play davranışlarına) etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 7(2), 500-510.